

До питання залучення спеціалістів під час розслідування державної зради

Інна Босак

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня, Національна академія Служби безпеки України; судовий експерт, Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8282-1977>, e-mail: inna.bosak@ukr.net

Розглянуто особливості залучення спеціалістів під час досудового розслідування державної зради. Визначено основні напрями участі спеціалістів у проведенні слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій.

Ключові слова: спеціальні знання; спеціаліст; державна зрада.

On the Issue of Involving Specialists in the Investigation of Treason

Inna Bosak

The peculiarities of involving specialists during the pre-trial investigation of treason are examined. The main areas of specialists' participation in conducting investigative actions and covert investigative (search) actions are identified.

Keywords: specialized knowledge; specialist; treason.

Сучасні умови функціонування держави, пов'язані з тривалою збройною агресією, гібридними загрозами й активним користуванням інформаційними технологіями, зумовлюють суттєве ускладнення характеру кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки. Особливе місце поміж них посідає державна зрада, яка характеризується високим рівнем латентності, конспіративністю способів учинення та користування складними механізмами передачі інформації.

За таких умов ефективне досудове розслідування є неможливим без застосування спеціальних знань. Ю. Комар зазначає, що спеціальні знання — це система професійних знань, умінь і навичок у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо, що необхідні для розв'язання питань, які виникають під час досудового розслідування кримінальних проваджень і розгляду їх матеріалів у суді. Окрім того, авторка наголошує, що спеціальні знання не можуть бути загальнопоширеними, загальновідомими, та підкреслює, що такі знання можна здобути в результаті професійної підготовки та практичного досвіду [1, с. 213—216].

У теорії кримінального процесу та криміналістики усталено розрізняють процесуальні й непроцесуальні форми використання спеціальних знань. Чинний Кримінальний

процесуальний кодекс України (далі — *КПК України*) регламентує використання спеціальних знань у таких основних процесуальних формах: 1) використання спеціальних знань особи, яка залучається як експерт для проведення експертизи за клопотанням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду; 2) використання спеціальних знань особи, яка залучається для надання консультацій і висновків, безпосередньої технічної допомоги як спеціаліст учасниками кримінального провадження під час досудового розслідування та судом під час судового розгляду [2].

Водночас варто зауважити, що КПК України не містить нормативного визначення непроцесуальних форм використання спеціальних знань. Непроцесуальні форми використання спеціальних знань — це по суті різноманітні види діяльності спеціалістів та експертів, які прямо не врегульовані КПК України, проте не суперечать законодавству й використовуються з метою підвищення ефективності виявлення та розслідування кримінальних правопорушень. Зокрема, це консультативно-довідкова й аналітична допомога фахівця у відповідній галузі.

Спеціаліст як суб'єкт застосування спеціальних знань може використовувати свої спеціальні знання як у процесуальній,

так і в непроцесуальній формі. Відповідно до ч. 1 ст. 71 КПК України, спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка має спеціальні знання і навички застосування технічних та інших засобів і може надавати консультації, роз'яснення під час досудового розслідування й судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок [2].

У кримінальних провадженнях щодо державної зради спеціальними знаннями й навичками спеціалістів найчастіше послуговуються під час проведення огляду місця події, обшуку, огляду предметів і документів, вилучених у процесі огляду місця події та обшуку, а також під час допиту.

До участі у слідчих і негласних (слідчих) розшукових діях спеціалістів залучають у разі:

- недостатнього оперування слідчим прийомами та засобами швидкого та якісного виконання певної роботи, яка потребує спеціальних знань і навичок використання науково-технічних засобів;
- одночасного застосування декількох засобів криміналістичної техніки;
- необхідності виконати значний обсяг роботи, яка потребує спеціальних знань і навичок за одночасного керування роботою слідчої групи [3, с. 255—256]. Слід додати, що залучати спеціаліста може як сторона обвинувачення, так і сторона захисту.

Звертаємо увагу, що допомога спеціаліста може використовуватися не лише під час безпосереднього проведення окремої процесуальної дії, а й на етапі підготовки до неї. У такому разі часто застосовується непроце-

суальна (організаційна) форма — отримання консультацій від обізнаної особи. Зокрема, доцільною є допомога спеціаліста під час підготовки до допиту підозрюваних і свідків, які можуть бути не зацікавлені у наданні повних та правдивих показань.

Отже, залучення спеціалістів під час розслідування державної зради є необхідною умовою забезпечення ефективності досудового розслідування в умовах ускладнених форм і способів скоєння злочинів проти основ національної безпеки. Установлено, що використання спеціальних знань реалізується як у процесуальних, так і в непроцесуальних формах, водночас останні фактично застосовують на практиці, хоча й не мають належного нормативного закріплення у КПК України. Практична цінність залучення спеціалістів полягає в підвищенні якості проведення процесуальних дій і забезпеченні належного доказування у кримінальних провадженнях цієї категорії.

Перелік джерел посилання

1. Комар Ю. М. Визначення поняття «спеціальні знання» та їх використання у кримінальному провадженні. *Теорія та практика судово-експертної діяльності* : мат-ли VIII Міжвідом. конф. (Київ, 27.11.2019). Київ, 2019. С. 213—216.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 18.04.2026).
3. Бантишев О. Ф. та ін. Кваліфікація та розслідування окремих видів злочинів проти основ національної безпеки та воєнних злочинів : навч. посіб. / за заг. ред. В. А. Колесника. Київ, 2022. 355 с.